

Deris: Din Kùltürü ve Ahlak Bilgisi
Unitè: V - Gönül Coğrafyamız

Kavramlar:

Kùltür,
medeniyet.

Konular:

- İslam Medeniyeti ve Özellikleri
- İslam Medeniyetinin Farklı Coğrafyalardaki İzleri
- Kur'an'dan Mesajlar

Sunumdaki Başlık Türleri:

- Konu başlığı
- Alt başlık/Kazanım
- Okuma parçası

Kültür

Bir toplumun maddi (*binalar, her türlü araç-gereç, giysiler vb.*) ve manevî (*din, dil, ahlak, örf ve âdetler vb.*) değerlerden oluşan hayat tarzı.

İslam Medeniyeti ve Özellikleri

Kültürleri birbirinden ayıran önemli özellikler vardır. Bütün toplumlar, kendilerine özgü bu özelliklerle diğerlerinden ayrılırlar.

Medeniyet (Uygarlık)

Birden fazla kültürün oluşturduğu ortak hayat tarzı.

Örneğin; Türk, Fars ve Arap kültürü birbirlerinden farklı olsa da her biri İslam medeniyetinin bir parçasıdır. Yine farklı ve büyük tarihî oluşumları ifade etmek için de **İslam medeniyeti**, **Batı medeniyeti** ve **Çin medeniyeti** gibi daha geniş kullanımlar tercih edilmektedir.

İslam Medeniyeti

İslam medeniyetinin kaynağı **vahiy**dir. Bu kaynaktan çıkan bilgi ve irfan (*bilme, anlama, sezme*) zamanla sanattan edebiyata, mimariden el sanatlarına, sözden müziğe Müslüman toplumların tüm eserlerinde kendini göstermiştir.

İslam medeniyeti, oluşum sürecinde hem diğer medeniyetlerin birikimleriyle etkileşim içinde olmuş hem de kendi özgün yapısıyla farklı coğrafyalardaki medeniyetleri etkilemiştir. İslam medeniyetinin mimari, edebiyat, sanat, matematik, astronomi, tıp vb. alanlarda ortaya koyduğu örnekler oldukça fazladır.

İslam medeniyeti, Emeviler döneminde oluşum sürecine girmiş, Abbasiler döneminde gelişmiş, Selçuklular döneminde bu gelişim devam etmiş, Osmanlı döneminde ise kurum ve kuruluşlarıyla en parlak devrini yaşamıştır.

İslam Medeniyetinin Farklı Coğrafyalardaki İzleri

İslam medeniyeti, farklı coğrafyalarda ve birbirinden farklı kùltùrlere sahip insanlar tarafından oluşturulduğu için zengin bir medeniyet olmuştur. İslam medeniyetinin tarihî birikimlerini özellikle şu coğrafyalarda daha çok görebiliriz:

Hicaz bölgesi, Kudüs ve çevresi, Şam ve Bağdat bölgesi, İran, Horasan, Türkistan ve Mâverâünnehir Bölgesi, Hint Alt Kitası, Anadolu ve Balkanlar, Kuzey Afrika (*Mısır ve Mağrip Bölgesi*), Endülüs.

Buralarda yaşayan Müslümanların sevinçleriyle mutlu olur, dertleriyle dertleniriz. Her fırsatta birbirimizle gönül köprüleri kurup, tarihin kalıcı izlerini geleceğe taşıma konusunda ortak tutum sergileriz.

İslam medeniyetinin farklı havzalara taşınmasında pek çok âlim ve komutan önemli görevler icra etmiştir. Örneğin; Hint kültür havzasının oluşumunda ve Hindistan'ın İslam'la tanışmasında **Gazneli Mahmud**'un önemli katkısı olmuştur. **Sa'd ibn Ebi Vakkas, Amr ibn As, Musa ibn Nusayr** ve **Tarık ibn Ziyad** gibi komutanlar İran, Afrika ve Endülüs'e yaptıkları seferlerle önemli başarılar kazanmışlardır.

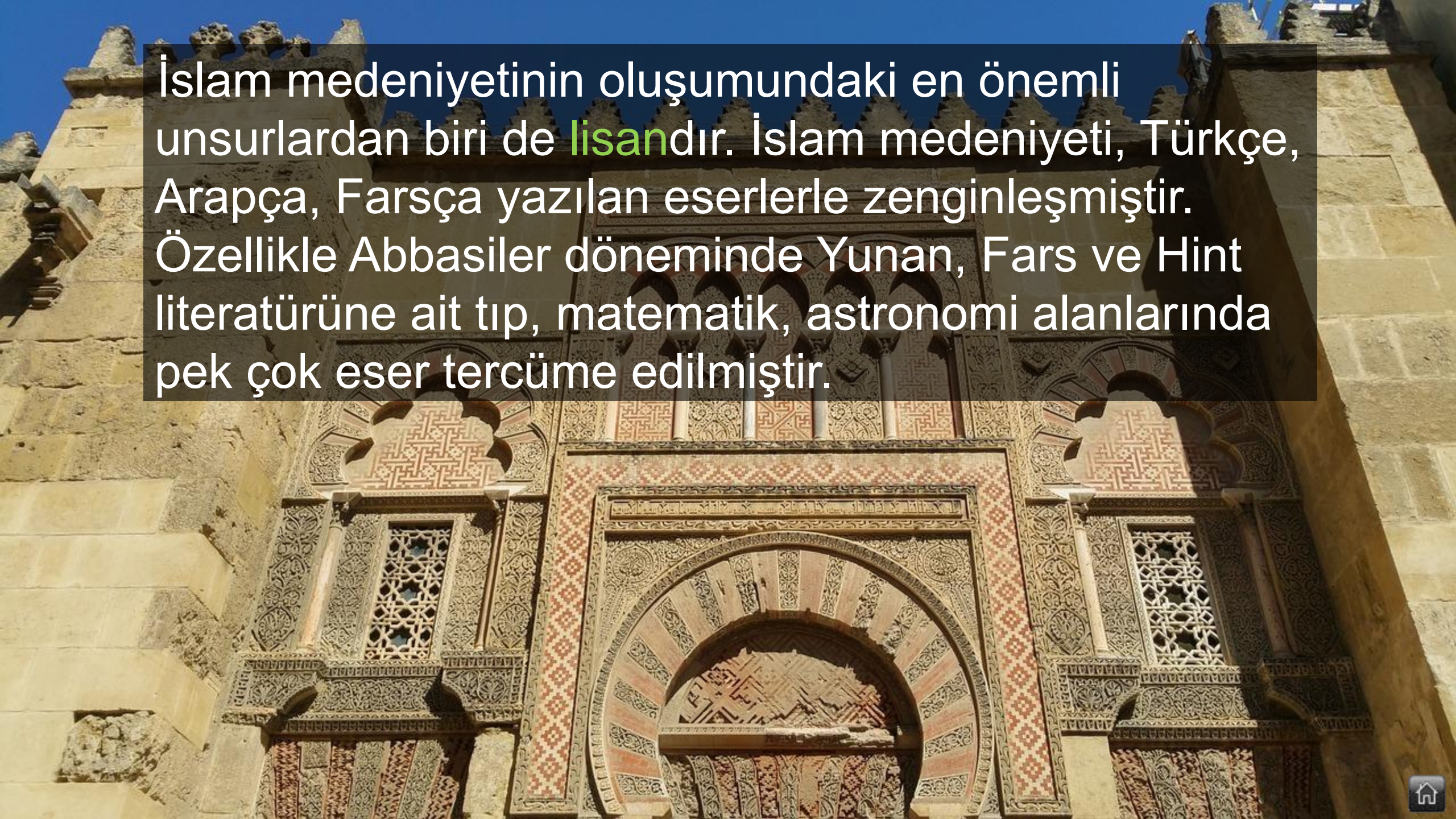
Sultan Alparslan ise Anadolu'ya yaptığı seferlerle bu toprakların İslamlaşmasını sağlamıştır. **İmam Ebu Hanife**, **İmam Şâfiî**, **İmam Malik**, **İmam Eşari**, **İmam Maturidi**, **İmam Gazali**, **Hoca Ahmet Yesevî**, **Celaleddin Rumi**, **Hacı Bektaş Veli** gibi âlimler de eserleri ve yetiştirdikleri öğrencileri vesilesiyle İslam medeniyetinin sağlam temeller üzerinde yükselmesini sağlamışlardır.

İslam medeniyetinin Anadolu ve Balkanlara taşınmasında Horasan ve Anadolu erenlerinin de önemli katkısı olmuştur. Müslüman tüccarlar ticaret yapmak amacıyla erken dönemlerden itibaren Müslüman coğrafyasından dünyanın farklı yerlerine gitmişlerdir. Buralarda sergiledikleri dürüstlük, adalet ve helal kazanç konusundaki titizlikleriyle insanları etkilemişlerdir. Bu sayede İslam geniş kitlelere ve uzak coğrafyalara yayılma imkânı bulmuştur.

İslam medeniyetinin oluşumundaki en önemli unsurlardan biri de **lisan**dır. İslam medeniyeti, Türkçe, Arapça, Farsça yazılan eserlerle zenginleşmiştir. Özellikle Abbasiler döneminde Yunan, Fars ve Hint literatürüne ait tıp, matematik, astronomi alanlarında pek çok eser tercüme edilmiştir.

Hicaz Bölgesi

İslam, Arap Yarımadası'nda Hicaz bölgesinde ortaya çıkmış ve buradan dünyaya yayılmıştır. Mekke ve Medine, **Hicaz bölgesinin** en önemli iki şehridir.

Kudüs ve Çevresi

Tarihi çok eskilere dayanan **Kudüs** (*Jerusalem*) şehrinin ismi kelime olarak, bereketli ve mukaddes gibi anlamlara gelir. Hem çevresi hem de bünyesinde bulunan Mescid-i Aksâ nedeniyle Kudüs, İslam medeniyetinin en önemli dinî ve kültürel havzalarındandır. Kur'an'da ismi geçen pek çok nebinin Filistin ve Kudüs ile bağlantısı vardır.

Mescid-i Aksa ve Kubbetüs-Sahra Farkı

Kudüs, **Halife Ömer**'in hilafeti sırasında fethedilmiş ve Müslüman topraklarına katılmıştır. 1948 yılında kurulan İsrail'in işgali ve zulmü günümüzde bu çok eski şehrin tarihî ve kültürel dokusunu tehdit etmekte; **Dârüs-selâm** (*Esenlik şehri*) olarak da bilinen şehir maalesef savaş ve gözyaşıyla anılmaktadır.

Kudüs, 1516 yılında **Yavuz Sultan Selim** zamanında Osmanlı hâkimiyetine girdi ve 1917 yılına kadar yaklaşık 400 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kaldı.

Şam ve Bağdat Bölgesi

Şam şehri (*Dimaşk*), Şam beldeleri (*Bilâd-ı Şam*) olarak bilinen Suriye, Filistin, Lübnan ve Ürdün bölgelerinin merkezidir. Bölge, **Halife Ömer** zamanında **Halid ibn Velid** komutasındaki Müslüman ordusu tarafından fethedildi ve bu tarihten itibaren İslam medeniyetinin önemli bir havzası oldu.

Şam daha sonra Emevî devletinin başkenti olarak önemini sürdürdü. Bu dönemde inşa edilen Emevî Camii İslam dinî mimarisinin günümüze kadar ayakta kalan en eski ve en güzel örneklerinden birisidir.

Bağdat'ta kurulan en önemli medrese Büyük Selçuklu veziri **Nizamül-Mülk** adına kurulan **Nizamiye Medreseleridir**. Ayrıca **Beytül-Hikme** gibi tercüme ve bilim akademileri de burada bulunuyordu.

Bağdat 1930

Beytül-Hikme (*Bilgelik Evi*) Abbasi Devletinin başkenti Bağdat'ta 8.yy. dolaylarında halife **Harun Reşid** (786-809) tarafından bir kütüphane olarak kurulmuştu.

İran, Horasan, Türkistan ve Mâverâünnehir Bölgesi

Halife Ömer zamanında Müslüman topraklarına katılan İran ve Horasan bölgesi İslam medeniyetinin önemli havzalarındandır. İran, İslam medeniyetine hem kültürel hem de bilimsel açıdan önemli katkılar sunan bir coğrafyadır.

Güneşin doğduğu yer anlamına gelen **Horasan**; Nişabur, Merv, Belh, Herat gibi önemli tarihî şehirlerin yer aldığı bir bölgedir. Arapçada “Nehrin öbür yakası” anlamına gelen **Mâverâünnehir**, Orta Asya’da Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasında kalan bölgenin adıdır.

Türkistan olarak bilinen ve Türklerin anayurdu olan geniş coğrafya 8. yüzyılda İslam ile tanıştı. Bu bölge, İslam medeniyetinin izlerinin bulunduğu önemli bir havzadır. Semerkant, Merv, Buhara ve Kaşgar Türkistan'da İslam medeniyetinin sanat ve estetik anlayışını yansıtan önemli şehirlerdendir.

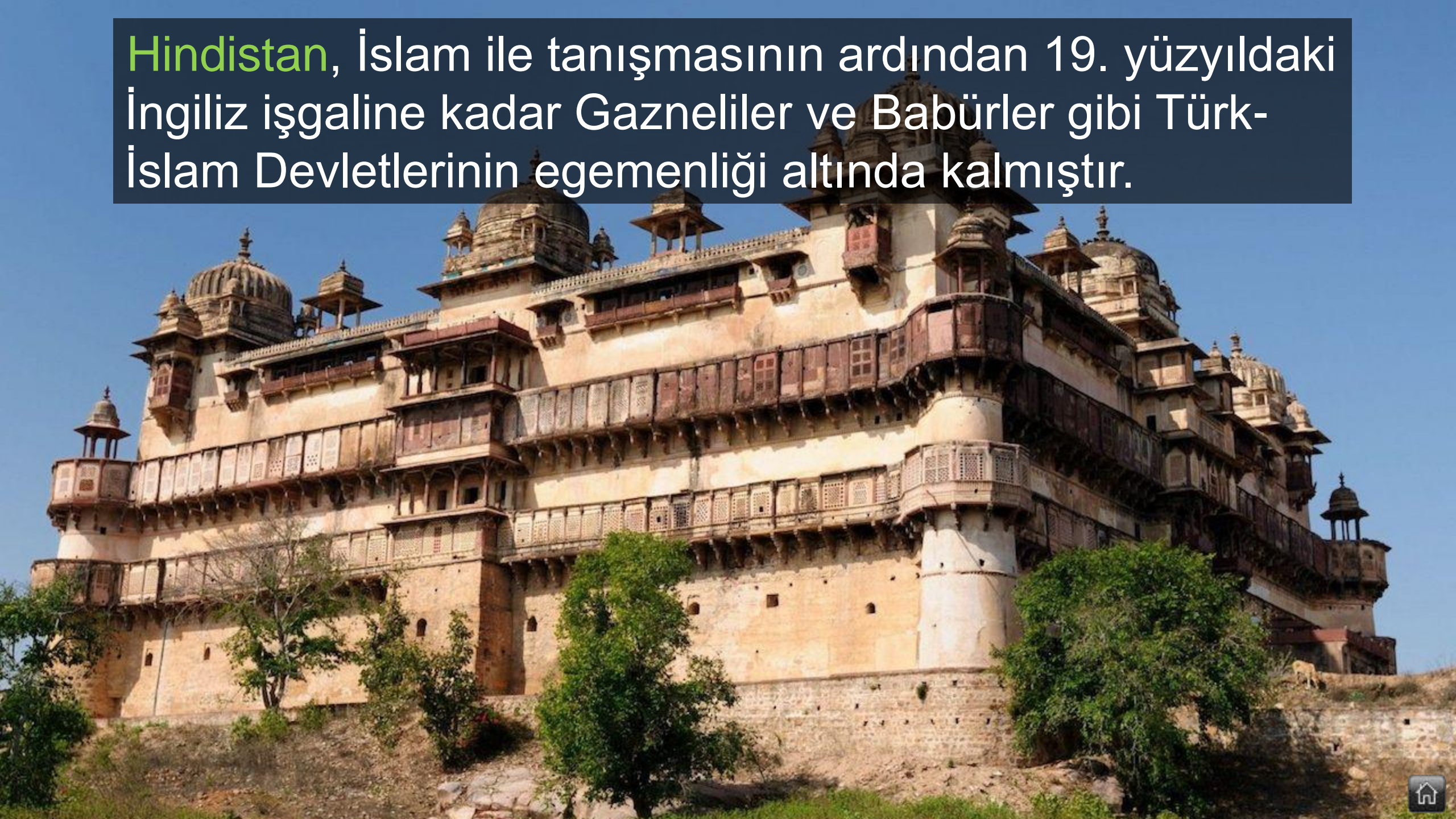

Hint Alt Kıtası

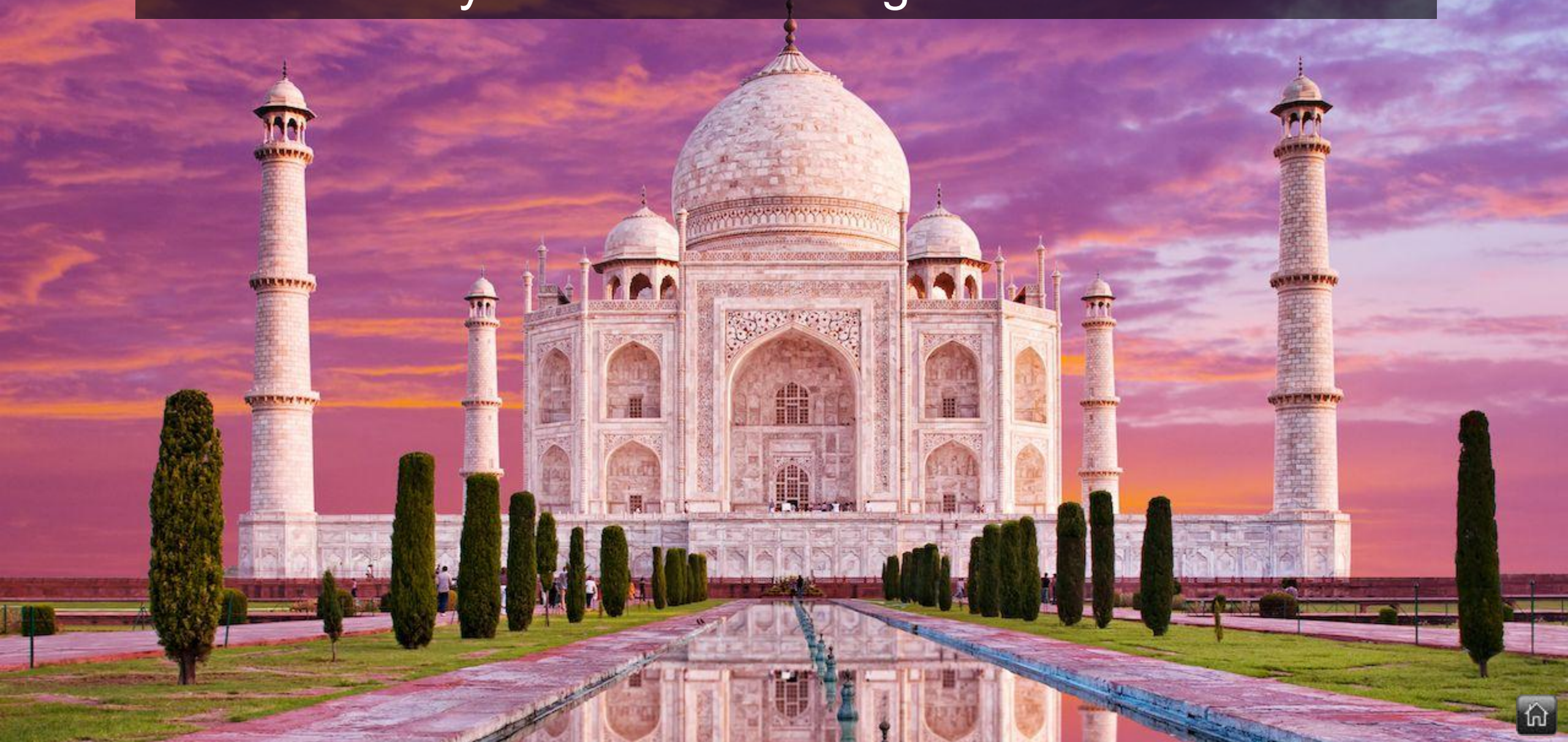
Hindistan ve Pakistan'ı (*Pâkistan: Temiz ÷lke*) kapsayan bu bölge İslam medeniyetinin izlerini taşır. Bu coğrafyanın İslam'la tanışması 7. yüzyılda Arap tüccarların bu ÷lkeye yaptıkları ticari seyahatler sonucunda olmuştur.

Hindistan, İslam ile tanışmasının ardından 19. yüzyıldaki İngiliz işgaline kadar Gazneliler ve Babürler gibi Türk-İslam Devletlerinin egemenliği altında kalmıştır.

Babürler döneminde yapılan Tac Mahal, Hindistan'daki İslam medeniyeti eserlerinin en güzel örneklerindedir.

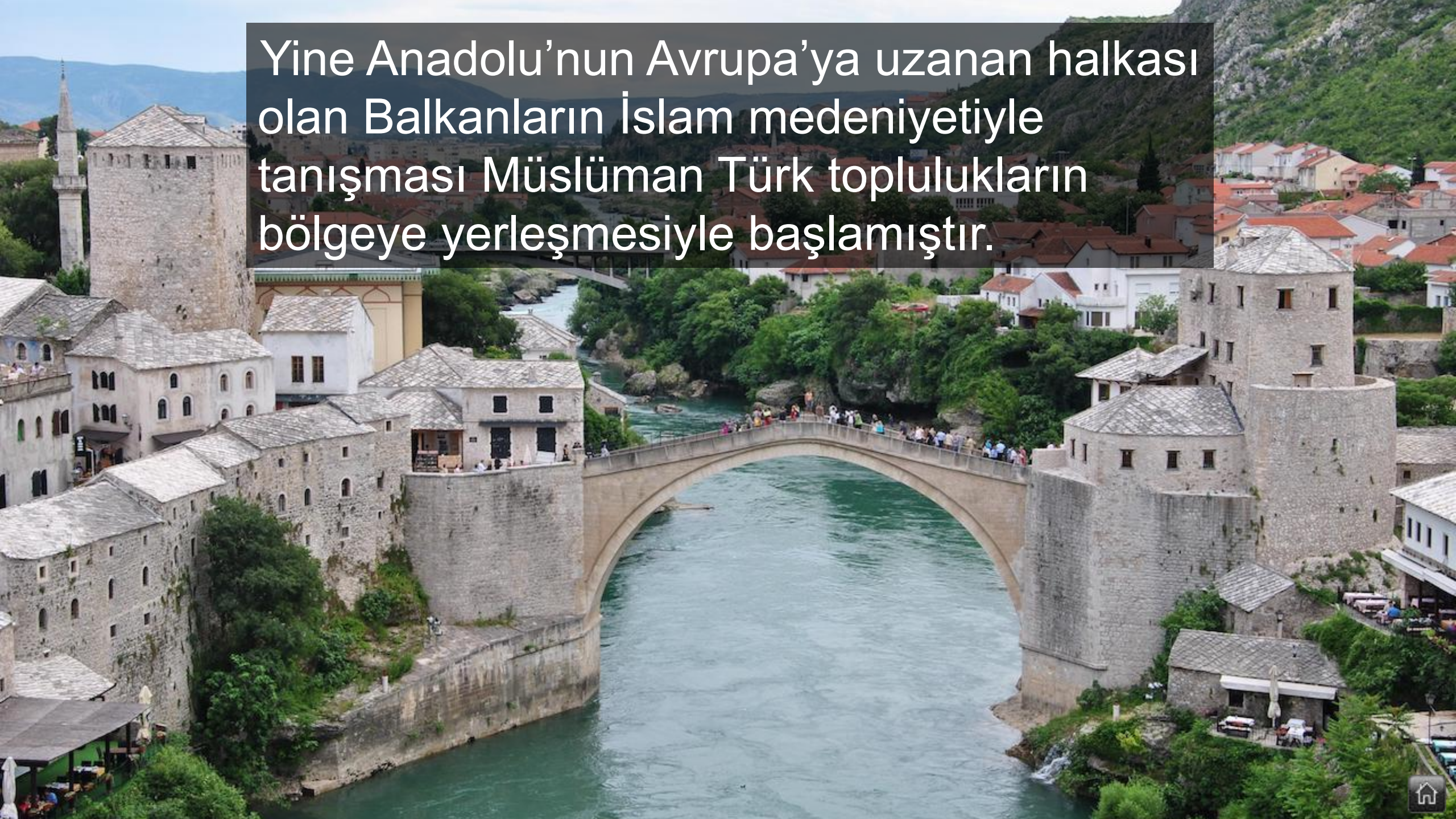

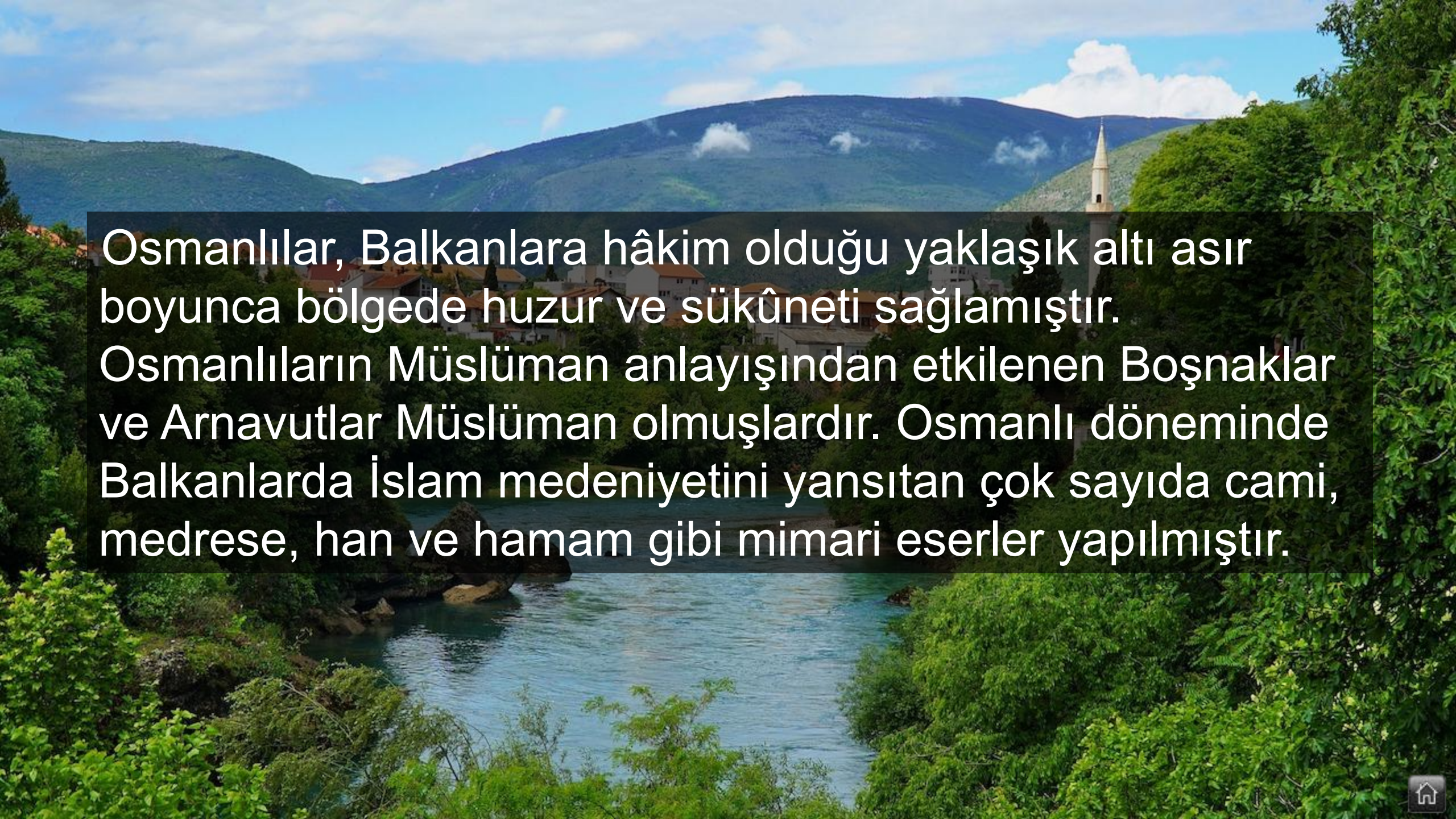
Anadolu ve Balkanlar Alt Kıtası

1071 yılında **Sultan Alparslan**'ın **Malazgirt Zaferi** ile birlikte kapıları Türklere açılan Anadolu, Türk-İslam medeniyetinin geçmişten günümüze en önemli havzalarının başında gelmektedir.

Yine Anadolu'nun Avrupa'ya uzanan halkası olan Balkanların İslam medeniyetiyle tanışması Müslüman Türk toplulukların bölgeye yerleşmesiyle başlamıştır.

Osmanlılar, Balkanlara hâkim olduğu yaklaşık altı asır boyunca bölgede huzur ve sükûneti sağlamıştır. Osmanlıların Müslüman anlayışından etkilenen Boşnaklar ve Arnavutlar Müslüman olmuşlardır. Osmanlı döneminde Balkanlarda İslam medeniyetini yansıtan çok sayıda cami, medrese, han ve hamam gibi mimari eserler yapılmıştır.

18. yüzyıldan itibaren çıkan savaşlarda Balkanlardaki Müslüman nüfusun bir kısmı hayatını kaybetmiş bir kısmı da Anadolu'ya göç etmeye zorlanmıştır.

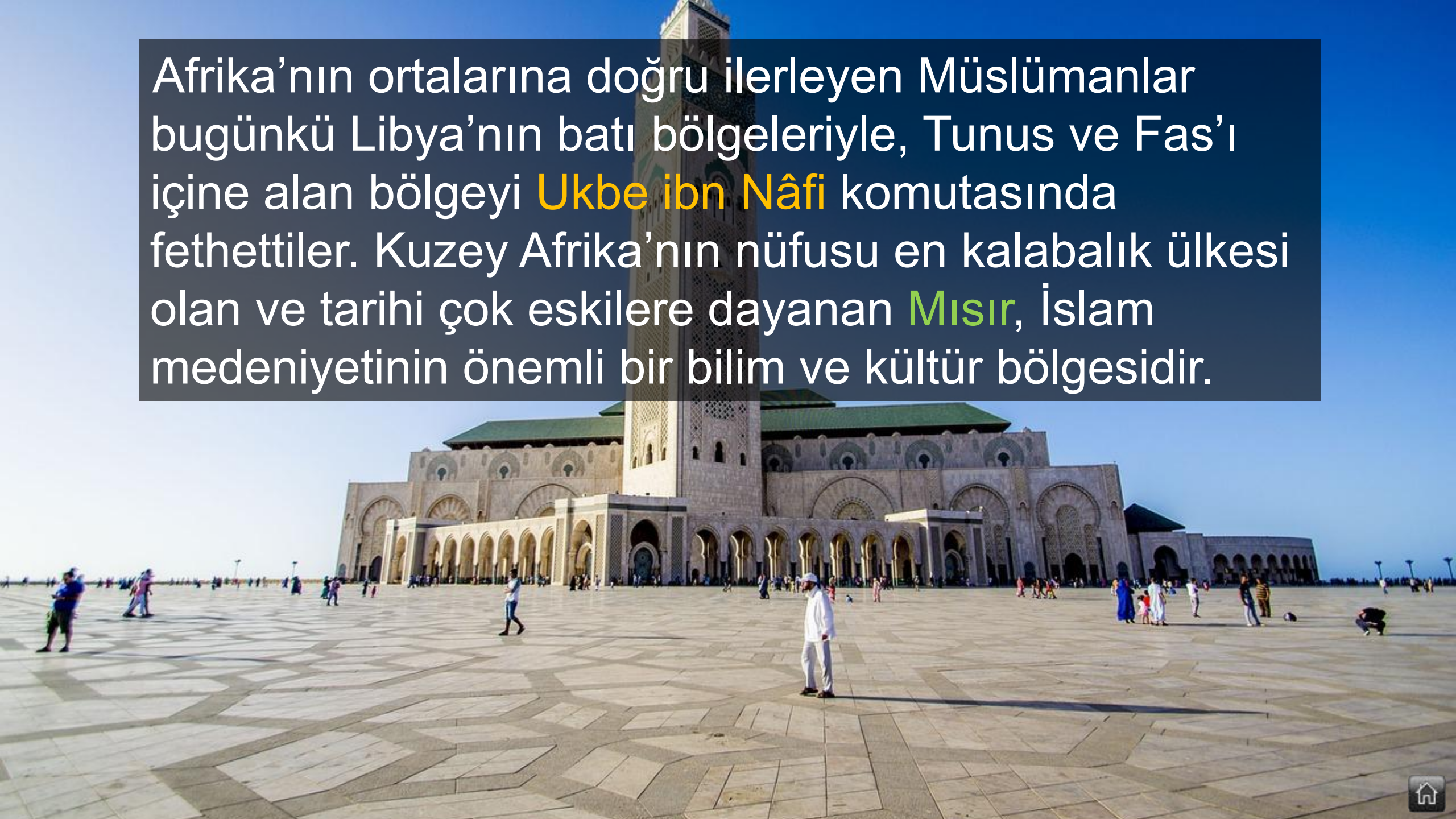

Kuzey Afrika (Mısır ve Mağrip)

Mağrip, Mısır'dan Atlantik Okyanusu'na kadar uzanan Kuzey Afrika bölgesine verilen isimdir. Günümüzde bu coğrafyada Libya, Tunus, Cezayir, Fas ve Moritanya devletleri bulunmaktadır. Endülüs (*İspanya*) Mısır'ın batısında yer almasından dolayı Mağrip coğrafyasına dâhil edilmektedir. Mağrip'in fethi **Halife Ömer** zamanında **Amr ibn Âs** komutasında Mısır'dan başlamıştır.

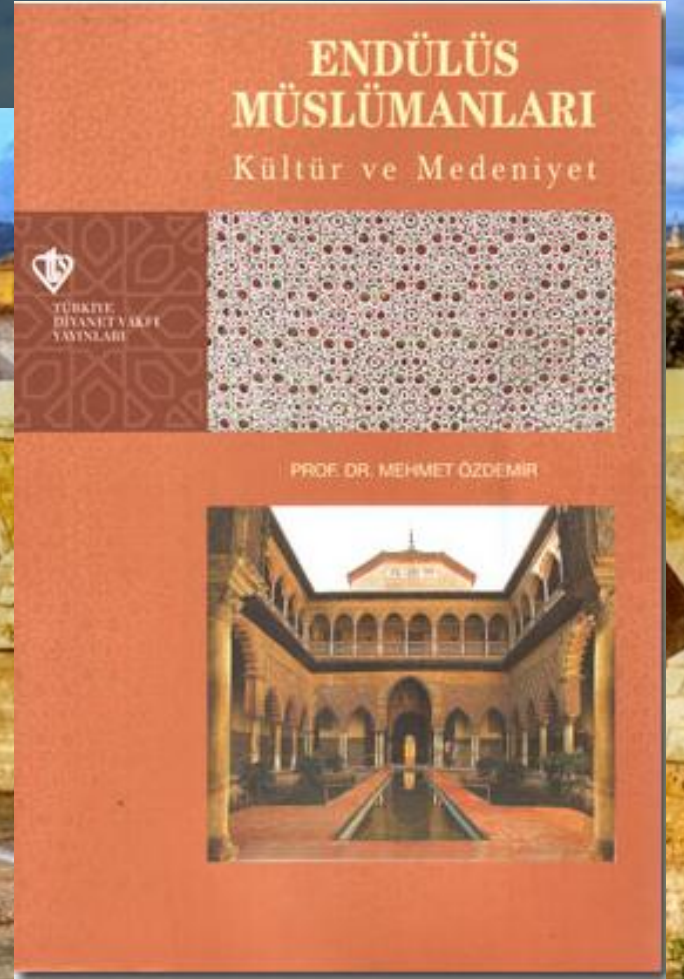

Afrika'nın ortalarına doğru ilerleyen Müslümanlar bugünkü Libya'nın batı bölgeleriyle, Tunus ve Fas'ı içine alan bölgeyi **Ukbe ibn Nâfi** komutasında fethettiler. Kuzey Afrika'nın nüfusu en kalabalık ülkesi olan ve tarihi çok eskilere dayanan **Mısır**, İslam medeniyetinin önemli bir bilim ve kültür bölgesidir.

Endülüs (*Andalusia*), İber Yarımadasına (*İspanya ve Portekiz*) Müslümanlar tarafından verilen isimdir. En önemli şehirleri, Kurtuba, Gırnata ve İşbiliye'dir. Yarımada'nın fethi 8. yüzyılda Emevî komutanlarından **Tarık ibn Ziyad** tarafından başlatılmıştır.

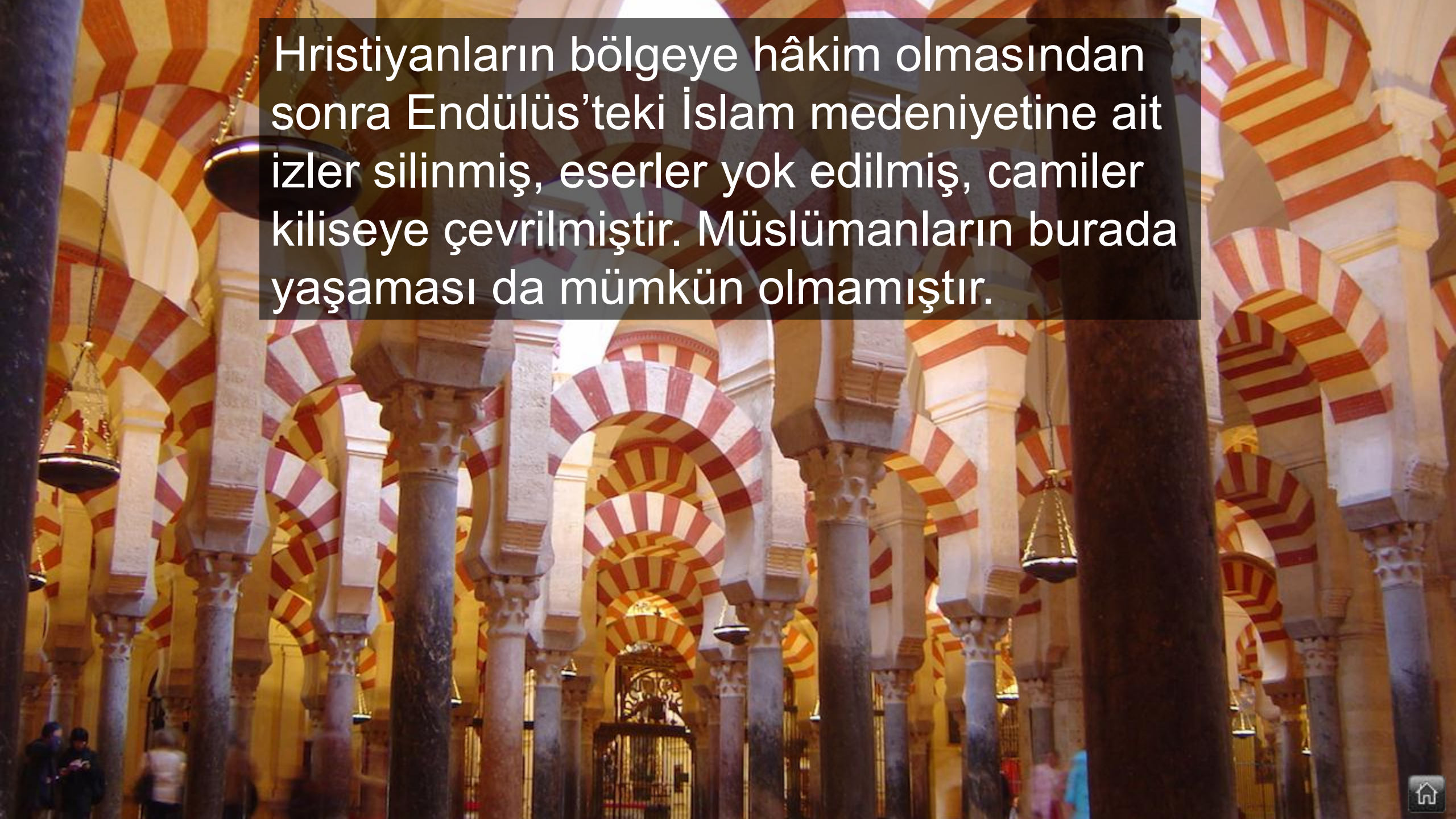
Endülüs

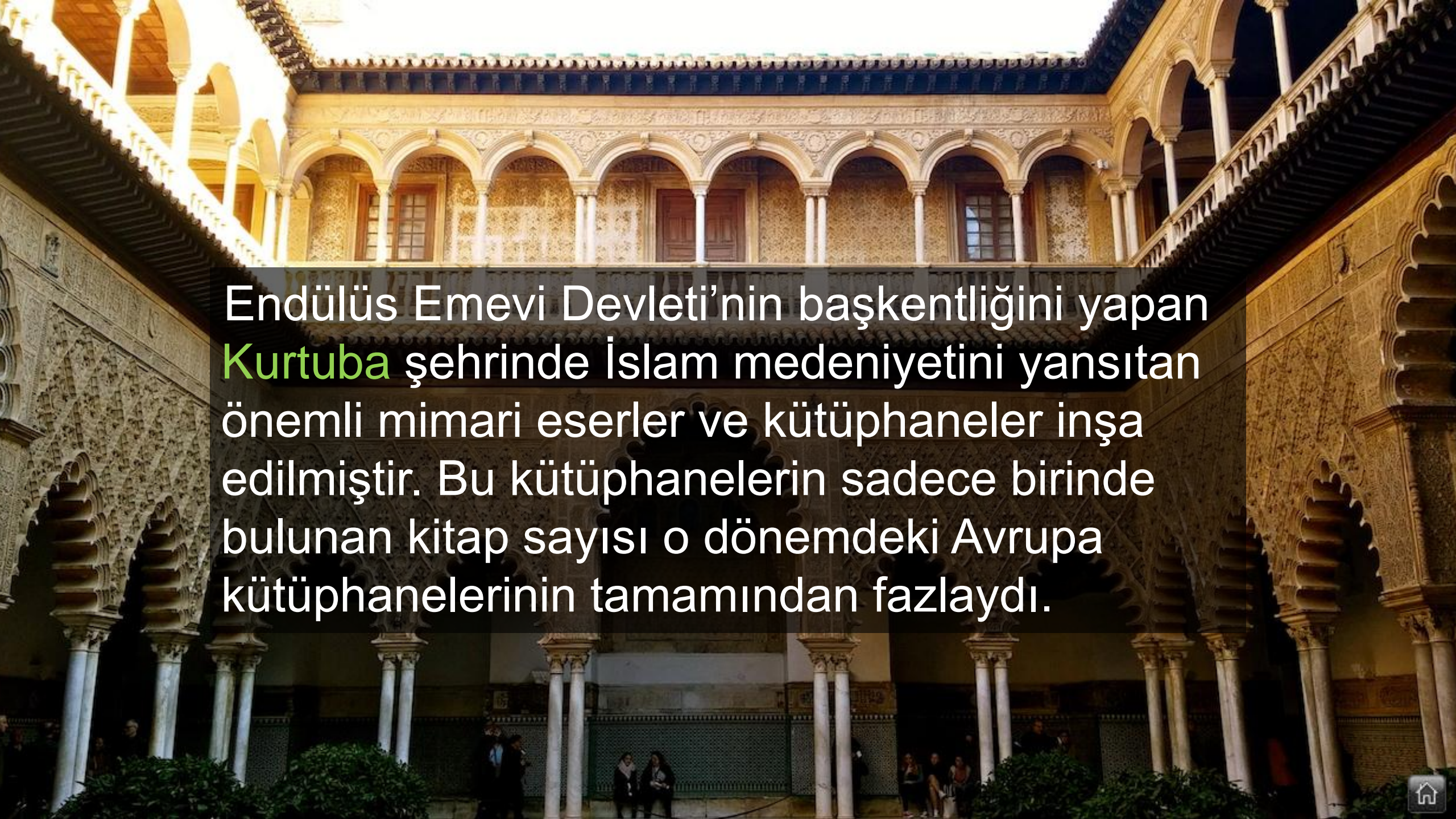

Cebel-i Tarık Boğazı

Hristiyanların bölgeye hâkim olmasından sonra Endülüs'teki İslam medeniyetine ait izler silinmiş, eserler yok edilmiş, camiler kiliseye çevrilmiştir. Müslümanların burada yaşaması da mümkün olmamıştır.

Endülüs Emevi Devleti'nin başkentliğini yapan **Kurtuba** şehrinde İslam medeniyetini yansıtan önemli mimari eserler ve kütüphaneler inşa edilmiştir. Bu kütüphanelerin sadece birinde bulunan kitap sayısı o dönemdeki Avrupa kütüphanelerinin tamamından fazlaydı.

İslam medeniyetinin Batı'ya taşınmasında önemli bir köprü rolü üstlenen Endülüs'teki bilimsel çalışmalar, Hristiyanlar tarafından Arapçadan Latinceye tercüme edilmiştir. İslam medeniyetine eserleriyle katkıda bulunan **İbn Hazm**, **İbn Rüşd** ve **İbn Arabî** gibi şahsiyetler bu coğrafyada yetişmiştir.

Bölge 15. yüzyılın sonuna kadar İslam medeniyetinin Avrupa'daki merkezi olmuştur. Pek çok mimari ve bilimsel eserin hayat bulduğu bölge, ortaya çıkan iç karışıklıklar sebebiyle onlarca devlete bölünmüştür. Bölünmenin etkisiyle bu devletçikler birer birer kolayca ortadan kaldırılmıştır.

Kur'an'dan Mesajlar

“Ey insanlar! Sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerliniz en takvalı olanınızdır. Allah her şeyi bilmektedir ve her şeyden haberdardır.” *(Hucurat [49] 13).*

İslam'da insanın Allah katındaki değer ve
üstünlüęü; cinsiyet, ekonomik durum veya
ırk deęil, sahip olduğu takva ilemdir.

Kaynakça

Başlık, alt başlık ve kazanımlar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018'de yayınladığı **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı**'na göre hazırlanmıştır.

- Abdullah Bektaş, Mustafa Nezihi Pekşen vd., **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**, 9. Sınıf, MEB, Ankara 2018.
- **İlmihal, İman ve İbadetler**, c. 1-2, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2008.
- **İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
- Recai Doğan, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**, 9. Sınıf, Nev Kitap, Ankara 2018.

